

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ МЕТОДИКИ І ОРГАНІЗАЦІЇ АНАЛІЗУ ДІЯЛЬНОСТІ КОРПОРАТИВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Досліджено концептуальні засади методики та організації аналізу діяльності корпоративних підприємств. Запропоновано концептуальну модель аналізу в системі управління діяльністю корпоративних підприємств

Постановка проблеми. Господарська діяльність будь-якого підприємства являє собою ніщо інше, як безперервну зміну форм буття вкладеного ним власного і залученого капіталу. Якщо мова йде, наприклад, про гірничо-металургійні корпоративні підприємства ("Систем капітал менеджмент", "АрселорМіттал", "Індустрічний союз Донбасу") то їх фінансові ресурси спочатку найчастіше перебувають у грошовій формі, далі вони вкладаються у засоби і предмети праці, що дає змогу капіталу трансформуватися у незавершене виробництво, а далі – у готову продукцію і новий грошовий потік.

Рух коштів, постійна зміна активів, у які вони вкладаються, обов'язково пов'язані з виникненням фінансових відносин корпоративних підприємств, як суб'єктів ринкових відносин, з постачальниками, покупцями, з державою (головним чином у межах податкового законодавства), з банками, власниками (акціонерами тощо), а також відносин всередині з їх працівниками, з приводу розподілу основних і оборотних коштів, між бізнес-одинацями з приводу використання прибутку, що залишається у розпорядженні корпорації після сплати податків та інших обов'язкових платежів, розрахунків з учасниками, з приводу безлічі економічних і соціальних явищ дійсності.

У зв'язку з цим з впевненістю можна стверджувати, що не існує жодних сторін діяльності корпоративного підприємства, жодних управлінських рішень, що безперервно приймаються для її здійснення, (наприклад, зміна технології виробництва, запровадження того чи іншого режиму робочого дня, нормативної бази використання трудових і матеріальних ресурсів чи системи контролю за її дотриманням, кадрові перестановки тощо), які б не вимагали більш детального і ефективного дослідження в системі економічного аналізу.

Економічний аналіз не слід розглядати як визначений стандарт дослідження, а як особливу систему забезпечення управління адаптовану до специфіки об'єкту, суб'єктів, правових і часових вимірів прийняття і реалізації управлінських рішень. Враховуючи організаційну специфіку та особливості діяльності корпоративних підприємств методика і організація їх аналітичного забезпечення передбачає формування нових концептуальних засад.

Вивчаючи структуру об'єкта в цілому, аналіз є системою пізнання, що передбачає не лише вивчення частин, з яких складається ціле, але і встановлення взаємодії, яка існує між ними. Якщо у класичному розумінні об'єкта економічного аналізу виділяється взаємодія його структурних елементів і формуються відповідні цілі, завдання, функції, принципи, етапи, зв'язки і т.п. [1, с. 14; 4; 13, с. 368], то для корпоративних підприємств характерними є такі особливості:

- вид діяльності;
- організаційна та технологічна структури;
- взаємодія бізнес-одинаць в структурі корпорації;
- капіталізація;
- бюджетування;
- інтеграція інформаційної системи аналізу;
- варіативність в умовах ризику.

Саме вони визначають нову парадигму аналізу діяльності корпоративних підприємств, визначають його методологічні та організаційні засади.

Важливо зазначити, що у системі менеджменту корпоративних підприємств виділяються ієрархічні рівні, що передбачає формування адекватного аналітичного забезпечення. Враховуючи пріоритети видів діяльності корпоративних підприємств слід формувати аналітичне забезпечення за операційною, фінансовою та інвестиційною діяльністю в комп'ютерній інформаційній системі аналізу (KICA).

На будь-якій стадії управлінського циклу аналіз виконує щонайменше дві основні функції: інформаційно-утворюючу, формуючу, необхідну для управління інформацією, та її логічні блоки; обґрунтування управлінських рішень, що дозволяє узгодити мету, на досягнення якої спрямоване управлінське рішення, фактори і умови її виконання.

У діяльності корпоративних підприємств можливо виділити дві групи зв'язків: горизонтальні, що дозволяють визначити вплив окремих бізнес-одинаць на вирішення загальних завдань і їх взаємозв'язок у процесі її виконання, і вертикальні, що забезпечують диференціювання завдань окремих бізнес-одинаць і їх узгодження із загальною метою.

З'ясувавши сутнісну характеристику аналізу діяльності корпоративних підприємств необхідно встановити його місце в системі управління.

Аналітичне забезпечення в управлінні діяльністю корпоративних підприємств не відповідає вимогам ефективного менеджменту, який передбачає використання нових підходів та методів в організації аналізу за всіма видами діяльності, бізнес-одинацями і бізнес-процесами.

Аналіз діяльності має бути орієнтований на перспективу і включати:

- аналіз стану та прогнозування змін внутрішнього і зовнішнього середовища корпоративних підприємств;
- аналіз ресурсного потенціалу та можливостей економічного поступу;
- аналіз партнерських стосунків для зниження рівня підприємницького ризику;
- аналітичне забезпечення індикативного та бізнес-планування;
- аналіз видів діяльності (операційна, фінансова, інвестиційна) з обґрунтуванням перспектив розвитку;
- аналітичне забезпечення антикризового управління.

Оскільки менеджери корпорації самостійно визначають напрями розвитку та джерела фінансування, аналіз стає основним інструментом і методом обґрунтування ефективних рішень щодо стратегічного розвитку та вибору варіантів вирішення тактичних завдань.

Аналіз діяльності стає перспективним, а не ретроспективним, як це було тривалий час, коли результати аналізу використовувалися для оцінки минулих подій.

Таким чином, сучасні умови господарювання вимагають побудови нової концепції аналізу діяльності, яка б відповідала вимогам часу та дозволила українським корпораціям конкурувати на світовому ринку.

Метою дослідження є формування концептуальних засад аналізу діяльності корпоративних підприємств, що є основою підвищення ефективності системи управління (менеджменту) і зростання прибутковості як окремих бізнес-одинаць, так і корпорації в цілому.

При цьому комплексними завданнями стає: по-перше, визначення можливості покращання використання власного ресурсного потенціалу та виробничих потужностей, організаційних форм і методів управління; по-друге, виходячи з реальних умов господарювання обґрунтування раціональних шляхів стратегічного розвитку корпоративних підприємств і шляхи управління їх діяльністю.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Важливою теоретико-методологічною основою побудови концептуальної моделі аналізу в системі управління діяльністю корпоративних підприємств є праці Бутинця Ф.Ф., Мазаракі А.А., Мниха Є.В., Сопка В.В., Чумаченка М.Г.

На думку академіка Мазаракі А.А., сучасний економічний аналіз змінює свою парадигму – від оцінково-статистичного до пошуково-прогностичного та спрямовується на обрання оптимальних управлінських рішень в умовах невизначеності та ризику.

Професор Мних Є.В. зазначає, що аналіз виконує не декларативну і не приписну, а рекомендаційну функцію, з урахуванням доказовості аналітичних висновків і пропозицій, порівняльної ефективності управлінських дій, варіантності обрання альтернативних проектів [8].

На зближенні економічного аналізу та прийняття управлінських рішень, на основі досягнення їх взаємозв'язку, наголошує академік Чумаченко М.Г. [6].

Автор поділяє думку окремих вчених, що критерієм якісної трансформації економічного аналізу є його управлінська орієнтація [7].

Справедливо під управлінською системою розуміють: систему управління, систему, що управляється та інформаційну систему [5].

Але, окремі положення потребують більшої уваги та подальшої розробки.

Викладення основного матеріалу дослідження. Під аналізом діяльності корпоративних підприємств слід розуміти комплексне дослідження їх функціонування за видами діяльності та окремими структурними підрозділами з метою об'єктивної оцінки досягнутих фінансово-господарських результатів і виявлення шляхів подальшого підвищення прибутковості (рентабельності) при забезпеченні безпечного рівня ліквідності.

Саме таке тлумачення суті аналізу визначається предметом і змістом діяльності корпоративних підприємств.

Під системою управління розуміється менеджмент. Аналіз стає основою контролю за діяльністю корпоративних підприємств і рівнем доцільності прийнятих та реалізованих управлінських рішень. Таким чином, встановлюється ефективність діяльності апарату управління та окремих груп його працівників.

Система, що управляється – корпоративне підприємство, бізнес-одиниці та бізнес-процеси, яким властиві специфічні особливості та риси.

Досліджуючи нову парадигму аналізу в системі управління діяльністю корпоративних підприємств і досвід та напрацювання в цьому напрямі, можливо виділити три його особливості, що стають провідними в сучасних умовах:

- оперативно-функціональна спрямованість аналізу;
- перспективний характер аналітичної роботи;
- встановлення ефективності корпоративних процедур.

Основним завданням *оперативного* економічного аналізу стає постійний контроль раціональності функціонування господарської системи, виконання оперативних планових завдань, процеси виробництва і реалізації продукції, а також своєчасне виявлення і використання внутривиробничих резервів з метою забезпечення успішного виконання бізнес-плану.

Оперативний аналіз здійснюється постійно, він наближений за часом до моменту здійснення певних економічних процесів, що відбуваються в ході фінансово-господарської діяльності корпорації, зняттям оперативного управління нею.

Особливістю проведення оперативного аналізу є використання не звітної, а оперативної інформації – первісних бухгалтерських та інших документів, матеріалів контролю, спостереження, рапортів, нарядів тощо. З цієї особливості пов'язана висока результативність аналізу, що є базою для прийняття оперативних рішень з метою підвищення якості управління.

Такий підхід перетворює аналіз на основу технології управління, на дієвий інструмент обґрунтування і вибору управлінських рішень, невід'ємну частину роботи менеджера будь-якого рівня. Крім того, аналіз має чітку спрямованість, конструктивний характер і безпосередньо пов'язується з системою управління.

Таким чином, оперативно-функціональна спрямованість аналізу діяльності корпоративних підприємств передбачає:

а) аналіз фінансово-господарських процесів (постачання, виробництва, збуту);

б) аналіз фінансово-господарських ризиків (невиконання договорів, ймовірності банкрутства);

в) аналіз фінансово-господарської діяльності, яка відбувається в трьох площинах (напрямах):

– операційна – основна діяльність, яка передбачає виробництво або реалізацію продукції (товарів, робіт, послуг), що є основною метою об'єднання підприємств (капіталів) у корпорацію і забезпечують основну суму доходу, поділену відповідно до внесків у статутному капіталі;

– інвестиційна – діяльність, спрямована на придбання чи реалізацію власних необоротних, нематеріальних і оборотних активів та фінансових інвестицій корпоративних підприємств, або зобов'язань інших юридичних осіб;

– фінансова – діяльність корпоративних підприємств, що передбачає пошук оптимальної структури позикових коштів (фінансових ресурсів) на ринку фінансових послуг.

Перспективний напрям аналізу передбачає прискорення розвитку таких його методів, як стратегічний, пілотажний та інших евристичних. При цьому змінюються об'єкти аналізу, еталони порівняння та оцінки отриманих результатів (варіанти можливих технічних рішень, зв'язки, бюджети, прийоми роботи, методи мотивації напрямку розвитку) [2, 4, 10].

Використовується як база для прогнозування обсягів реалізації продукції, витрат на її виробництво, рентабельності, вибору варіантів інвестування фінансових ресурсів.

Особливістю перспективного фінансово-економічного аналізу є використання даних про діяльність підприємства за минулий (тривалий) період, але враховуючи майбутню діяльність підприємства [12, с. 470].

Перспективний характер аналітичної роботи має забезпечити досягнення основних тактичних цілей, терміном до одного року (забезпечення ліквідності, підвищення розміру доданої вартості, зростання продуктивності виробництва) та стратегічних – від одного до трьох років (зростання власності, тобто капіталізація).

Для цього перспективний аналіз необхідно класифікувати на види:

- тактичний;
- стратегічний.

Тактичний аналіз має ґрунтуватися на розробці управлінських рішень терміном до одного року за допомогою розрахунку показників ліквідності, норми прибутку, оборотності, трудомісткості та ін.

Стратегічний аналіз – це спосіб дослідження і перетворення бази даних, одержаних внаслідок аналізу середовища на стратегію корпорації.

Стратегічний аналіз необхідний для отримання інформації про економічне середовище, мету корпорації та її потенціал в сучасних економічних умовах.

Насамперед, проводиться аналіз зовнішнього середовища, становище корпорації в галузі політики підприємства, потреби і бажання клієнтів і т. д. Особливістю стратегічного аналізу в рамках корпоративного управління полягає в тому, що найбільша увага приділяється:

- факторам, які суттєво впливають на ризики корпорації;

– відповідність стратегії вимогам економічної реальності, оскільки від цього залежить життєздатність підприємства;

– аналізу основних акціонерів та їх впливу на формування стратегії та цілей корпорації. Крім того, з'ясується, чи не існує конфлікту інтересів, чи задоволені очікування акціонерів, оскільки це все може призвести до підвищення ступеня ризиків.

При проведенні стратегічного аналізу діяльності корпоративних підприємств використовуються різні методи аналізу і збирання інформації. Основними є:

– модель “п'яти сил конкуренції” Портера (аналіз по п'яти факторах: загроза з боку конкурентів, загроза появи продуктів – субститутів, тиск постачальників, тиск і цінова реакція споживачів, а також інтенсивність конкуренції);

– ПЕСТ (PEST) – аналіз (аналіз політичних, економічних, соціальних і технологічних факторів);

– SWOT – аналіз (аналіз сильних і слабких сторін, шансів і ризиків підприємства).

Важливо зазначити, що аналіз є головним інформаційно-утворюючим елементом системи управління.

В управлінській системі, на основі детального вивчення та аналізу інформації про стан керованого об'єкта (корпорації), тенденціях розвитку, науково-технічних розробках створюється інформаційна

модель дійсного та майбутнього стану корпорації і обґрунтовуються умови та етапи її реалізації, тобто приймаються управлінські рішення.

Управління діяльністю корпоративних підприємств має інформацію на “вході” в систему як початковий матеріал і на “виході”, коли вироблені управлінські рішення спрямовуються в інші системи управління.

У процесі управління інформація перетворюється, багаторазово використовується, спрямовується у вигляді управлінських рішень і знову повертається в систему управління.

Кількісне накопичення інформації дає можливість на основі аналізу встановити нові зв'язки між окремими групами інформації, що дало змогу академіку Німчинову В.С. сформулювати головний принцип побудови інформаційної системи: отримання “максимуму похідної при мінімумі вхідної інформації” [9, с. 136].

Все викладене дає змогу визначити місце аналізу в системі управління діяльністю корпоративних підприємств і побудувати концептуальну модель (рис. 1).

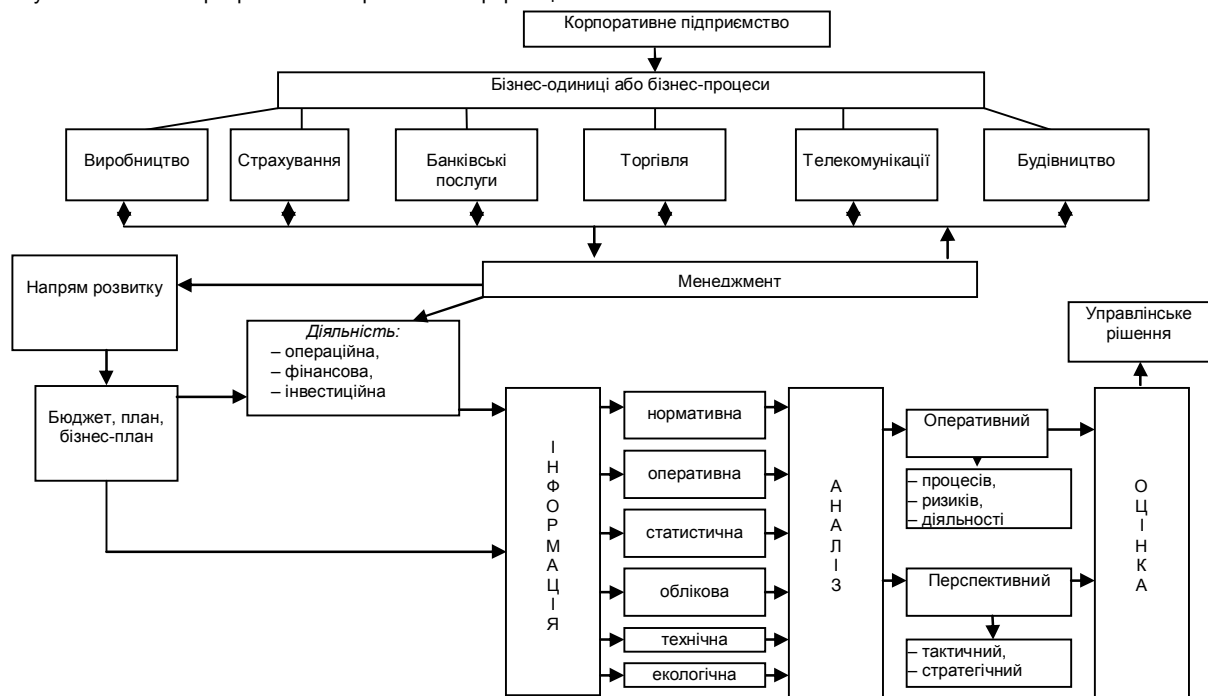

Рис. 1. Концептуальна модель аналізу в системі управління діяльністю корпоративних підприємств

Інформація, яку отримано в ході аналізу, є основою формування бізнес-моделі корпорації.

Бізнес-модель відображає точку зору аналітика і включає в себе уявлення про стан процесів у корпорації, їх зв'язки із зовнішніми факторами.

Бізнес-моделі дозволяють визначити дієвість структури і управління корпорацією, її відповідності вимогам оточуючого середовища.

До складових бізнес-моделі належать:

– огляд ринку і його сегментування, розвиток галузі, конкуренція;

– зовнішні фактори, релевантні для корпорації;

– процес вироблення стратегії прийняття рішення;

– ключові продукти та послуги, життєвий цикл продуктів і час розробки нових, частка нових продуктів у коефіцієнті, що пропонується;

– комп'ютерна інтеграція процесів корпорації;

– використання комп'ютерної техніки, можливість комунікації і швидкого надання інформації;

– наявність програм поліпшення функціонування корпорації;

– наявність нематеріальних активів: назва фірми, патентів, ліцензій, кваліфікованих кадрів;

– оцінка рівня мотивації робітників;

– оцінка клієнтом власних позицій та перспектив.

Крім того, для корпоративних підприємств доцільно розробляти сегментні бізнес-моделі. Вони надають таку інформацію:

– структуру і загальне сегментування галузі;

– рушійні сили розвитку в середині галузі;

– проблеми, притаманні галузі;

– суттєві господарські ризики галузі;

– типові ключові процеси і процеси підтримки галузі.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Отже, сегментні бізнес-моделі дозволяють здійснювати порівняльний аналіз та виявляти ризики, недоліки в організації діяльності, структурі організації корпорації [3, с. 363].

Так, можна визначити небезпеку того, що виробнича програма виявиться застарілою, та необхідні відповідні коригування у вартісній оцінці активів, пасивів та зобов'язань.

За результатами аналізу готується лист власникам, в якому викладають проблеми та ризики, пов'язані насамперед з бухгалтерським обліком у корпорації та іншими економічними сферами діяльності, а також про можливі шляхи їх вирішення.

Таким чином, взаємозв'язок аналізу діяльності з системою управління корпораціями стає невід'ємним атрибутом ефективного розвитку. При цьому розвиток корпоративного управління, вдосконалення його методів передбачає необхідність створення нових баз даних і подальшого розвитку інформаційно-аналітичного забезпечення як методу обґрунтування управлінських рішень.

Список використаної літератури:

1. Балабанов *И.Т.* Анализ и планирование финансово-хозяйствующего субъекта / И.Т. Балабанов. – М.: Финансы и статистика, 1994. – С. 14-35.
2. Богатая *И.Н.* Стратегический учет собственности предприятия: концептуальный подход, теория и практика: автореф. дис. на соискание ученой степени д-ра экон. наук: спец. 08.00.12 / И.Н. Богатая; Ростов. гос. строительный ун-т. – Воронеж, 2001. – 57 с.
3. Брадул *О.М.* Аналіз в системі управління діяльністю корпорацій: зб. наук. пр.: [в 2-х т.] / О.М. Брадул. – Донецьк: Юго-Восток, ЛТД, 2007. – С. 363-369.
4. Головка *Т.В.*, Сагова *С.В.* Стратегічний аналіз: навч. метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / Т.В. Головка, С.В. Сагова; за ред. М.В.Кужельного. – К.: КНЕУ, 2002. – 198 с.
5. *Економічний аналіз*: [навч. посіб. / за ред. проф. Ф.Ф. Бутинця]. – Житомир: Рута, 2003. – 680 с.
6. *Економічний аналіз*: навч. посіб. / [М.А. Болюх, В.З. Бурчевський, М.І. Горбатюк та ін.; за ред. акад. НАН України, проф. М.Г. Чумаченка.]. – [вид. 2-ге, переробл. та доповн.]. – К.: КНЕУ, 2003. – 556 с.
7. Кіндрацька *Л.* Невраховані підходи до трансформації курсу "Економічний аналіз" / Л. Кіндрацька: тези доп. // Теорія та

практика економічного аналізу. – Тернопіль: ТНЕУ, 2006. – 189 с.

8. Мних *Є.В.* Філософія сучасного економічного аналізу / Є.В. Мних: зб. наук. пр. Спец. вип. // Фінанси, облік і аудит. ; відп. ред. В.Г. Линник. – К.: КНЕУ, 2006. – 408 с.
9. Нимчинов *В.С.* Избранные произведения / В.С. Нимчинов. – М.: Наука, 1968. – Т. 5. – С. 136-140.
10. Парасій-Вергуненко *І.М.* Стратегічний аналіз в банках: методологія та практика: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра экон. наук: спец. 08.00.09 / І.М. Парасій-Вергуненко / ДВНЗ "Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана". – К., 2009. – 35 с.
11. Савицкая *Г.В.* Анализ хозяйственной деятельности предприятия / Г.В. Савицкая. – Минск: Новое знание. – 2000. – 688 с.
12. Солко *В.В.* Організація і методика проведення аудиту: навч.-практ. посіб. / [В.В. Солко, В.П. Шило, О.М. Брадул та ін.]. – 2-ге вид., перероб. та доповн. – К.: Професіонал, 2006. – 576 с.
13. Солко *В.В.*, Брадул *О.М.* Сутнісна характеристика аналізу діяльності корпорацій / В.В. Солко, О.М. Брадул // Вісник Нац. ун-та "Львів. політехніка". – 2007. – Вип. № 577. – С. 368-373.

БРАДУЛ Олександр Михайлович. – доктор економічних наук, професор кафедри обліку, аудиту і фінансового аналізу Криворізького національного університету

Наукові інтереси:

– обліково-аналітичне забезпечення менеджменту корпорацій, проектування комп'ютерних інформаційних систем обліку, аналізу та аудиту.

ШЕВЧЕНКО Л.Я. – старший викладач кафедри обліку, аудиту і фінансового аналізу Криворізького національного університету.

Наукові інтереси:

– формування обліково-аналітичної інформації в розрізі складових ресурсного потенціалу корпоративних підприємств.

Стаття надійшла до редакції 01.11.11 р.